3. Nifak ve Münafıklar

Hz. Peygamber'in İslam davetinde Medine'de karşılaştığı en büyük problemlerden birisi münafıkların sebep olduğu nifak hareketleridir. Müslümanlar siyasi bir güç olarak tarih sahnesinde yer almaya başladığında Medinelilerin bir kısmı siyasi ve maddi sebeplerden dolayı inanmadıkları hâlde Müslüman gözükmüşlerdi.[85]

Kur'an-ı Kerim'de münafık kelimesi iki farklı tipteki insan için kullanılır. İlki; halis münafıklar olup bunlar, aslında inanmadıkları hâlde Allah'a(c.c.) ve ahiret gününe iman ettik, derler. İkincisi; zihin karışıklığı veya irade zayıflığı yüzünden imanla küfür arasında gidip gelen, şüphe içinde bocalayan, imandan çok küfre yakın olan insanlardır. Münafıkların nasıl bir karaktere sahip oldukları ve olaylar karşısındaki durumlarını Allah Teâlâ benzetmeler yoluyla en güzel şekilde tasvir etmiştir. Allah Resulü(s.a.v.) ise münafıkların ruh hâllerini *"Münafık, iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyun gibidir. Bir o sürüye gider, bir bu sürüye!"* şeklinde anlatır.[86]

Medine'de lider olmak üzereyken İslam'ın şehirde yayılmasıyla siyasi nüfuzunu yitiren Abdullah b. Übey b. Selül Münafıkların başını çekiyordu. O, Bedir Savaşı'nda Müslümanların galip gelmesiyle Müslüman olduğunu ilan edenlerdendi. Ancak eski itibarını korumak amacıyla gizli bir muhalefet cephesi oluşturarak hayatının sonuna kadar Hz. Peygamber'e düşmanlık besledi. Allah Resulü'nün(s.a.v.) Medine'deki tebliğ faaliyetlerinden rahatsızlığını açıkça dile getirmekle kalmayıp şahsına yönelik karalama faaliyetleri başlattı. Münafıklar Hz. Peygamber'i zemmeden ve şahsiyetini zedeleyen ifadeler kullanıyor, durum Resul-i Ekrem'e intikal ettiğinde de bir şey söylemediklerini savunarak iddiaları yalanlıyorlardı. Bir gazve esnasında Abdullah b. Übey çevresindekilere "Ey topluluk!

Derkenar

Nifak, dine bir kapıdan girip diğer kapıdan çıkmak şeklinde tanımlanır. Münafık ise inanmadığı hâlde inanmış görünen, Müslüman görünüp Allah'a(c.c.), Resulü'ne(s.a.v.) ve iman edenlere düşmanlığını gizleyen kimselere denir.

(bk. İbn Manzur, Lisanü'l-Arab, C 10, s. 359.)

82 Müslim, Cihâd, 76-81; Vâkıdî, Meğâzî, C 3, s. 897-899.
83 Vâkıdî, Meğâzî, C 3, s. 924-938; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 97-128.
84 Vâkıdî, Meğâzî, C 3, s. 944-946; İbn Hacer, el-İsâbe, C 4, s. 344.
85 bk. Hülya Alper, "Münafık", DİA, C 31, s. 566.
86 bk. Tevbe suresi, 45 ayet; Münafikûn suresi, 4. ayet; Müslim, Sıfatü'l-münafikîn, 17.

Muhammed'in yanındakilere hiçbir şey vermeyin ki etrafından dağılsınlar." demesi üzerine **"Onlar: Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler, diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar. Onlar: Andolsun, eğer Medine'ye dönersek üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler."** ayetleri nazil oldu.[87]

AYETLERİN IŞIĞINDA

"Onların durumu, karanlık gecede bir ateş yakan kimse misalidir. O ateş yanıp da etrafını aydınlattığı anda Allah, hemen onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde bırakır; artık hiçbir şeyi görmezler. Onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple onlar geri dönemezler. Yahut gökten sağanak hâlinde boşanan, içinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir. O münafıklar yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Hâlbuki Allah, kâfirleri çepeçevre kuşatmıştır. O esnada şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler, karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar. Allah dileseydi elbette onların kulaklarını sağır, gözlerini kör ederdi. Allah şüphesiz her şeye kadirdir."

(Bakara suresi, 17-20. ayetler.)

Münafıklar İslam'a en büyük zararı verebilmek için her türlü yolu deniyorlardı. İslam kardeşliğini zedelemeye teşebbüs etmek, İslami değerlerle alay etmek, İslam düşmanlarıyla gizli ittifaklar kurmak, emre itaatsizlik göstererek ordunun genel düzenini bozmaya çalışmak, Müslümanlar arasında fitne çıkarmak, savaştan kaçmak, Hz. Peygamber'e suikast girişiminde bulunmak ve aile efradına iftiralar atmak bunların başında geliyordu. Abdullah b. Übey, Benî Müstalik Gazvesi'nde ensar ve muhacirleri birbirine düşürmeyi denemişti. Hz. Peygamber sefer boyunca ve Medine'ye dönüşte uyguladığı siyaset ile hem Abdullah b. Übey'in kavmi içindeki itibarını sarsıp dolaylı olarak cezalandırmış hem de münafıkların ordu içerisinde çıkarmaya çalıştıkları kargaşa ve iç savaşı engellemişti. Ayrıca Müslümanlara münafıklara karşı takınılması gereken tavrın nasıl olması gerektiğini de göstermiştir.[88]

YORUMLAYALIM

Sahabiler Benî Müstalik gazvesinde çıkardığı kargaşa sebebiyle Abdullah b. Übey'in öldürülmesini istemişti. Bunun üzerine samimi bir Müslüman olan oğlu Abdullah[r.a.] Allah Resulü'nün[s.a.v.] huzuruna çıktı: "Ya Resulallah! Babamın yaptıklarını işittim. Onu öldürmek istediğinizi haber aldım. Eğer bunu yapmak gerekiyorsa bana emredin, ben yapayım! Eğer onu benden başka biri öldürürse nefsime hâkim olamam da bir kâfir sebebiyle bir mümini öldürerek cehenneme müstahak olurum!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Hayır, bilakis ona lütfederiz ve bizimle beraber kaldığı müddetçe onunla iyi arkadaşlık ederiz" diyerek bir münafığın iman eden oğlunun gönlünü almıştı.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 305.)

Metne bakarak Hz. Peygamber'in münafıklarla mücadele metodunu yorumlayınız.

87 Münâfikûn suresi, 7-8. ayetler; Buhârî, Tefsir, 63; İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 234-237.
88 Müslim, Tevbe, 56; Vâkıdî, Meğâzî, C, 2, s. 415-430; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 303-305.

Münafıklar cihattan geri kalmak için çeşitli bahaneler ileri sürerlerdi. Özellikle savaş alanlarında düzeni bozma girişiminde bulunuyorlardı. Uhud Savaşı'nda Abdullah b. Übey "Muhammed bizim sözümüze itibar etmiyor." bahanesiyle beraberindeki yaklaşık üç yüz kişiyle ordudan ayrılarak Müslümanların ordu düzenini bozmuş, onları müşrikler karşısında yardımsız bırakmıştı. Bir yandan Hıristiyan liderlerden destek alırken diğer yandan gizlice Kureyş müşrikleri ve Medine Yahudileriyle dostluk antlaşmaları yaptı. Uhud ve Hendek savaşlarında Kureyş müşrikleri ile olan ilişkilerini açığa vururken Nadir ile Kurayza Yahudilerini Müslümanlara karşı savaşa teşvik etti. Hz. Peygamber, onun Mekkeli müşriklerle yaptığı nifak hareketlerini Hudeybiye Antlaşması ile kısmen, Mekke'nin fethiyle ise tamamen etkisiz hâle getirdi. Medine'de birlikte hareket ettiği Yahudilerin şehirden sürülmesiyle oradaki faaliyetleri de sona erdi. [89]

Münafıklar uzak yerlerde oturanların Mescid-i Nebi'ye gelemedikleri gerekçesiyle bir mescit yaptırmışlardı. Asıl gayeleri, Tebük Seferi dolayısıyla zirveye çıkan nifak için üs olarak kullandıkları bu yeri, daha rahat hareket edebilmek adına merkez hâline getirmekti. Kur'an'da "Mescid-i Dırar" olarak geçen bu mekânın meşruiyet kazanması amacıyla da Hz. Peygamber'i namaz kıldırması için davet etmişlerdi. Tebük Seferi dönüşü Allah(c.c.), bu mescidin hakikatini resulüne haber vererek orada asla namaz kılmamasını emretmesi üzerine Resulullah(s.a.v.) bu mescidi yıktırarak münafıkların örgütlenmesine fırsat vermemişti.[90]

AYETLERİN IŞIĞINDA

"Münafıklar arasında bir de müminlere zarar vermek, hakkı inkâr etmek, müminlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önce Allah ve Resulü'ne karşı savaşmış olan adamı beklemek için bir mescit kuranlar ve bununla iyilikten başka bir şey istemedik, diye mutlaka yemin edecek olanlar da vardır. Hâlbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder. Onun içinde asla namaz kılma! İlk günden takva üzerine kurulan mescit içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."

(Tevbe suresi, 107-108. ayetler.)

Hz. Peygamber, münafıklara karşı uyguladığı mücadele metoduyla nifak hareketlerini kökünden kurutmaya çalışmış sonunda sayılarını ve etkilerini çok aza indirmiştir. Medine'de kurduğu otorite ile nifakın eyleme dönüşmesine fırsat vermemiş, çıkan nifak hareketlerini de kısa sürede önlemiştir. Ancak Kur'an-ı Kerim'in münafık tanımlamasına giren insanları Resulullah(s.a.v.) bu sıfatla damgalamamış, hiç kimseye münafık diye hitap etmemiş ve bunu müminlere de yasaklamıştır. Bulunduğu bir mecliste, Mâlik b. Duhşun adlı sahabiyi "O, Allah ve Resulü'nü sevmeyen bir münafıktır." diye itham eden bir kişiyi uyarmış, diliyle Allah'a(c.c.) inandığını söyleyen ve O'nun rızasını dileyen kişiye Allah'ın(c.c.) cehennemi haram kıldığını söylemiştir.[91] Çok defa münafıklara sadece manevi müeyyide uygulamış, onların hukukuna riayet ederek kendilerine düşman muamelesi yapmamıştır. Ayrıca nifak problemini İslam toplumunun bir iç meselesi olarak değerlendirmiş, siyasi mahiyette başlayan nifakın itikadi hüviyete bürünmemesi için azami gayret gösterip münafıkların kendi aralarında giderek kuvvet kazanmasını önlemiştir. Resul-i Ekrem'in belirli konularda münafıklara izin vermesini ve suçlarını affetmesinin altında Abdullah b. Übey'in çevresinde bulunan kişilerin nifaktan uzaklaştırılması siyaseti yatmaktadır. Bununla birlikte Uhud Savaşı'nı terk eden Abdullah b. Übey ve arkadaşları Hamrâü'l-esed Gazvesi'ne katılmak istediklerinde onlara izin vermemiştir.[92]

89 Buhârî, Meğâzî, 17; İbn Hişâm, C 3, s. 68-70, 199, 226.
90 bk. Tevbe suresi, 107-110. ayetler; Vâkidî, Meğâzî, C 3, s. 1048-1049.
91 Buhârî, Et'ime, 15.
92 H. Ahmet Sezikli, "Münafık", DİA, C 31, s. 568; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 338-339.

 TARİHTEN BİR SAYFA

Hz. Peygamber, toplumsal birliği sağlamak ve İslam'a sempati duyanları incitmemek düşüncesiyle münafıklarla iyi ilişkiler içerisinde bulunmaya çalışmıştır. Hatta münafıkların reisi Abdullah b. Übey için bile "Bizimle beraber olduğu sürece onunla arkadaş olur, sohbet ederiz" demiştir. Adullah b. Übey öldüğünde oğlunun isteği üzerine Hz. Peygamber gömleğinin cenazenin üzerine örtülmesine müsaade etmiş ve cenaze namazını kıldırmıştır. Ancak daha sonra "Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Resulünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler." (Tevbe suresi, 84.) ayetinin nazil olmasıyla bundan menedilen Allah Resulü de(s.a.v.) başka bir münafığın cenaze namazını kılmayarak münafıklara karşı net bir tavır takınmıştır.

(Buhârî, Libas, 8; Vâkidî, Meğâzî, C 2, s. 421.)

Hz. Peygamber münafıkların önemli konumlarda bulunmasına da müsaade etmemiştir. Münafıkların karakterlerini ve faaliyetlerini açıklayarak ashâbını uyarmıştır. Nazil olan ayetler ve Allah Resulü'nün(s.a.v.) münafıklar hakkında söyledikleri sahabiler için uyarı mahiyetinde olmuştur. Böylece Müslümanlar münafıklara ve fitnelerine karşı daha dikkatli davranmışlardır.

 EŞLEŞTİRELİM

Münafıkların Kur'an-ı Kerim'de belirtilen özelliklerinin aşağıda verilen ayetlerden hangisinde geçtiğini Kur'an-ı Kerim'den bularak eşleştiriniz.

1	Yalancılık ve yalanlarını yeminle doğrulama		Âl-i İmrân suresi, 167-168. ayetler
2	Riyakârlık		Nisâ suresi, 81-89. ayetler
3	Korkaklık		Bakara suresi, 8-16. ayetler
4	Kararsızlık ve tereddüt		Tevbe suresi, 56-57. ayetler
5	Ahde vefasızlık		Nisâ suresi, 143. ayet
6	Müminlerle alay etme		Münafikûn suresi, 1-2. ayetler
7	Fitne çıkarma ve tahrik etme		Tevbe suresi, 79. ayet

Münafıklar iman etmiş göründüklerinden Müslümanların sahip olduğu tüm haklardan yararlanmışlardır. Hz. Peygamber de onlara Müslüman muamelesi yapmış, müsamahakâr davranıp mazeretlerini kabul etmiştir. Tebük Seferi'ne katılmayıp Medine'de kaldığı için özür beyan eden seksen kadar münafığın sefer dönüşü af taleplerini kabul etmiştir. Bu durum, Allah'ın(c.c.) artık onları beraberinde savaş için çıkarmamasını emir buyurmasıyla son bulmuştur.[93]

 YAZALIM

"Mümin, günahını üzerine düşecek bir dağ gibi görür ve korkar. Münafık ise burnunun üstüne konmuş bir sinek gibi görür (Günahını umursamaz hafife alır)."

(Buhârî, Daavât, 4.)

Hadis-i şeriften yola çıkarak bir kompozisyon yazınız.

93 bk. Tevbe suresi, 81, 83. ayetler; Buhârî, Meğâzî, 80; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 160.

Hz. Peygamber Medine Dönemi'nde münafıkların önce dışarıdan aldığı desteklerini keserek onları yalnızlığa itmiş, Müslümanlar arasında kurduğu kardeşlik ve birlik şuuruyla iç huzuru ve güvenliği sağlamıştır. Böylece Allah Resulü'nün(s.a.v.) vefatına yakın dönemde münafıkların toplum içerisindeki etkileri azalmıştır.

94 bk. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 570-575; Ömer Faruk Harman, "Yahudilik", DİA, C 43, s. 224.